

KİTAP DEĞERLENDİRMESİ / BOOK REVIEW

Yusuf İslam YILMAZ¹

İMAM ŞAMIL

Magomed GAMZAYEV

Çeviri: Asiyat ÖZ - Yaşar ÖZ

(ISBN: 978-625-409-564-1, 336 sayfa)

ÖZET

Bu yazı, Magomed Gamzayev'in İmam Şamil adlı eserini tahlil etmektedir. Yazı boyunca kitabın bölümleri muhteva bakımından tanıtılmakta, yazarın konusunu irdelerken başvurduğu araştırma yöntemleri değerlendirilmektedir. Kitap Türkçe'de İmam Şamil üzerine yazılan en güncel eser olmasının yanında, şahıs ve coğrafi isimlerin doğru kullanımı, dönem kaynakları ve ciddi akademik eserlerin kaynak olarak kullanılmasıyla ve akıcı üslubuyla da dikkat çekmektedir.

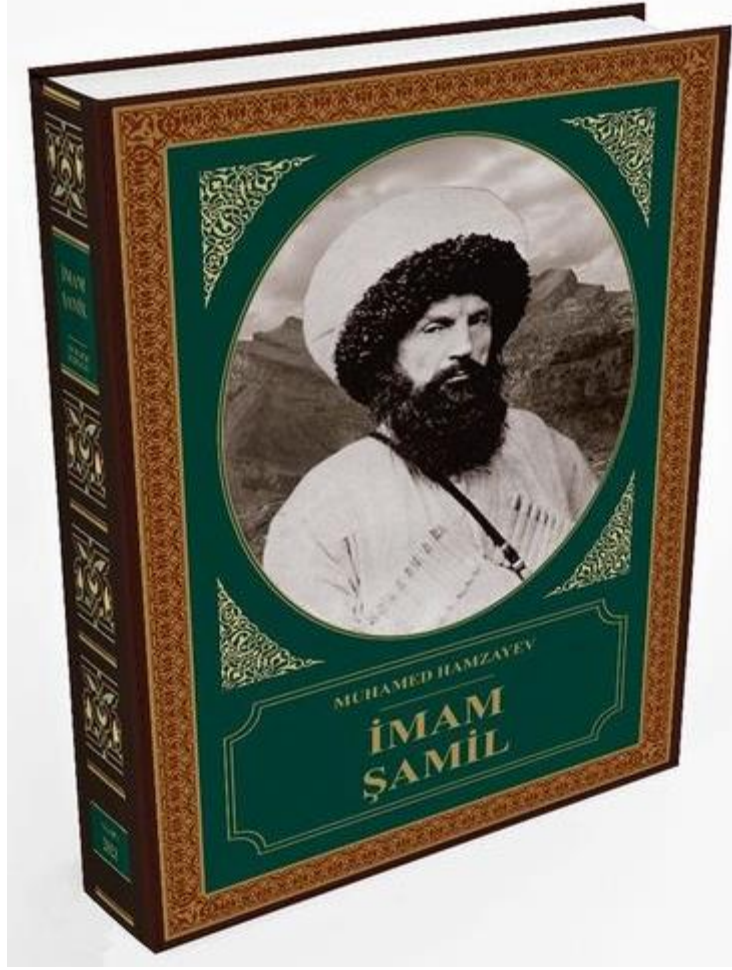
Anahtar Kelimeler: İmam Şamil, Dağistan, İmamat, Müridizm, Rusya İmparatorluğu.

ABSTRACT

This study analyses Magomed Gamzayev's book Imam Shamil. Throughout the study the chapters of the book are introduced in terms of content, the research methods that the author used while scrutinize the topic are evaluated. The book draws attention with its use of correct place and person names, use of sources of the era and serious academic works and fluent wording alongside being the latest work in Turkish about Imam Shamil.

Keywords: Imam Shamil, Dagestan, Caucasian Imamate, Muridism, Russian Empire.

¹ Doktora Öğr., Sivas Cumhuriyet Ün., Sosyal Bil. Enst., , ORCID: 0000-0002-1628-5907, yusufiy88@gmail.com

Dağıstan'ın bağımsızlığı ve bütünlüğü için 25 yılı İmam olmak üzere toplamda 31 yıl Rusya İmparatorluğu'na karşı mücadele eden İmam Şamil (1797-1871) henüz hayatta iken ve Kafkasya hürriyet meşalesini en önde taşıdığı günlerde Rusya'da, Avrupa'da ve özellikle İslam coğrafyasında destansı kişilik kazanmış bir şahsiyettir. Mevcut gücüne kıyas kabul edilemez şekilde kuvvetli olan Rusya İmparatorluğuna karşı yürüttüğü bağımsızlık mücadelesi edebi metinlere, şarkılara, tiyatrolara konu olmuş, bağımsızlık mücadelesinin pek çok aşaması hakkında sayısız tarihi metinler kaleme alınmıştır. Kaleme alınan bu eserlerin bazıları siyasi amaçlar gütmekte, bazıları Kafkasya coğrafyasının karmaşasında kaybolmakta; bu nedenle de yer ve şahıs adlarında, olayların kronolojisinde çeşitli hatalar ve

eksikler meydana gelmektedir. İmam Şamil'in şahsiyeti, yaptıkları, davası ciddi akademik çalışmalarla doğru bir şekilde kaleme alınması ihtiyacı Dağıstanlı şair ve filolog Magomed Gamzayev tarafından da dikkate alınmış ve bu eksikliği gidermek amacıyla "İmam Şamil" isimli eseri kaleme almıştır. Kitap yalın üslubu ve güvenilir kaynaklara dayanması sebebiyle Dağıstan'da ciddi bir rağbet görmüştür. Kitabın yazılışı esnasında döneme ait mektup ve kaynakların akıcılık kazandırmak ve okuyucunun kafasında bahsi geçen olayı daha çarpıcı bir şekilde canlandırmak amacı güdülerek kitaba koyulduğu ve bu amacın da gerçekleştiği rahatlıkla söylenebilir.

Türkiye'de kişiliğine duyulan saygı ve hayranlığa rağmen İmam Şamil'in şahsiyeti, yaptıkları ve mücadelesine olan bilginin eksikliği, Dağıstanlılar Eğitim Kültür ve Yardımlaşma Derneği çatısı altında uzun yıllar Dağıstan konusunda ciddi çalışmalar yapan filolog Asiyat Öz ve Yaşar Öz tarafından iyi bilinmektedir. Bu eksikliği gidermek ve literatüre ilk defa kazandırılan bazı bilgileri de sıcağı sıcağına Türk okurunun dikkatine sunmak amacıyla Gamzayev'in kitabının çevirisine girişilmiş ve yoğun çalışmalar neticesinde İmam Şamil kitabının Türkçe çevirisi Asiyat Öz ile Yaşar Öz tarafından yayınlanmıştır.

Azerbaycan'ın Avar bölgesi olan Car-Balaken bölgesinde doğan ve Azerbaycan ve Rusya'da akademik görevler alan doktor filolog Asiyat Öz sahip olduğu vasıflar sebebiyle kitabın kritiğini doğru yapabilecek ve çeviri esnasında şahıs ve coğrafi isimleri neredeyse hatasız olarak işleyebilecek vasıftadır. Asiyat Öz'ün eşi ve ortak yazar Yaşar Öz ise uzun yıllar boyunca Dağıstan'a defalarca gidip gelerek ve sivil toplum alanında çok sayıda çalışmaya imza atarak bilgi birikimi yapmıştır. Her iki yazarın bir araya gelerek ortaya koydukları gayret bu önemli eserin Türk literatürüne kazandırmalarını sağlamıştır.

Asiyat Öz, "Önsöz"de (s.4-7) kitabın tercüme gayesini açıklıyor. Özellikle Gazavat bağımsızlık mücadelesinde kadının rolüne ve fedakarlığına dikkat çekerek bağımsızlık mücadelesinin gözden kaçan kıymetli bir noktasını okuyucunun dikkatine sunuyor ve Gamzayev'in çalışmasının bu manada katkısına dikkat çekiyor. Yer yer mektuplardan ve yerel anlatılardan alıntılar ve bahsi geçen olaylarla ilgili farklı dönemlerde yazılan veya sözlü gelenekten gelen ağıtlar, şiirler, deyişler kitabın akıcı üslup kazanmasına, olayların okuyucu zihninde canlanmasına sebep oluyor.

İmam Şamil öncesi Gazavat ve Müridizm'in liderleri olan İmam Gazi Muhammed ve İmam Hamzat dönemi olaylarının anlatıldığı birinci bölümde Gazavat düşüncesinin ortaya çıkışında tarikatların rolü hakkında yaygın bilinen bazı yanlışların giderildiği görülmektedir. Bağımsızlık mücadelesinin erken aşamalarında çekilen sıkıntıların anlatıldığı, halkın bu mücadeleye karşı aldıkları tutumun çarpıcı bir şekilde dikkat çekildiği birinci bölümü İmam Şamil'in Gazavat'ın liderliğine seçildiği ve Ahulgoh'ta gerçekleşen trajik savaşın detaylarının yer aldığı ikinci bölüm takip ediyor. Ahulgoh'taki zorlu kuşatmada özellikle Dağıstanlı kadınların fedakârlığı, mücadele azmi, esarete karşı tutumu okuyucuyu derinden sarsıyor.

İmam Şamil'in Çeçenya'ya yerleşerek yeniden nizam kurduğu ve Rus ordusuna karşı hareketin anlatıldığı üçüncü bölüm onun askeri dehasının yanında ne denli başarılı bir idareci olduğu ve kurduğu devlet düzeninde "Nizam" adını verdiği hukuk kurallarının önemini göstermesi bakımından önemlidir. Bu bölümde İmam Şamil'le birlikte bütün Kafkasya'da kült bir karakter haline gelen Hacı Murat'ın da bağımsızlık mücadelesine katıldığını görüyoruz.

İmam Şamil'in bağımsızlık mücadelesinde üst üste büyük zaferlerin kazanıldığı ve teşkilatlanmanın Kafkasya'nın diğer bölgelerine sirayeti hususunda çabasının anlatıldığı dördüncü bölümde 161-176. sayfalar arasında yayınlanan fotoğraf ve resimlerde coğrafyanın daha iyi tanınmasını sağlayan önemli bilgiler yer almaktadır. İmam Gazi Muhammed ve İmam Hamzat'ın savaştığı bölgelerin gösterildiği harita, İmam Şamil'in son yolculuğunun güzergahının yer aldığı harita, İmam Şamil'in kahramanlara verdiği nişan ve madalyalar, İmam Şamil'in ve oğullarının fotoğrafları oldukça dikkat çekicidir.

Ünlü Rus yazar Tolstoy'un kaleme aldığı ve dünya edebiyatının seçkinlerinden olan Hacı Murat romanında geçen olayların da tarihi hakikatlerle anlatıldığı dönem dördüncü bölümde yer almaktadır.

İmamat'ın zayıfladığı ve mücadelenin son aşamasını gösteren Gunip Savaşı'nın sona ermesiyle Dağıstan'ın Rus ordusunun eline geçtiğinin anlatıldığı beşinci bölüm İmam Şamil'e ve mücadeleye karşın taraf değiştirenleri göstermesi bakımından çarpıcıdır. İmam Şamil'in Gunip'teki son mücadelesini okurken bir tarafta her şeyini ortaya koyan insanların mücadelesinin dehşetini, diğer tarafta çıkar veya can korkusu sebebiyle saf değiştirenlerin aciziyetini göstermesi bakımından son derece etkilidir.

İmam Şamil'in Rusya günlerinin anlatıldığı altıncı bölümde Rus aristokrasisinin İmam'a olan hayranlığını görmek oldukça şaşırtıcı ve ilgi çekicidir. İmam Şamil'in Kaluga şehrinde yaşadığı hayata dair bilgiler ve Hacca gitmek kararlılığının yer aldığı bu bölüm Hac izninin alınmasıyla bitiyor.

Yedinci ve son bölümde İmam Şamil'in İstanbul'a ulaşması, İstanbul'dan Mısır'a, ardından Mekke'ye gitmesi ve Medine'ye hareketini anlatıyor. Bu bölümde İmam Şamil'in vefatı sonrası ailesi ve Gazavat'ın başından itibaren görev alan naiplerin kısa biyografik bilgilerle yer alması da son derece önemlidir. Bölüm kaynakça ile sona eriyor. Hasıl-ı kelam İmam Şamil kitabı, Kafkas tarihinin bu çok önemli şahsiyetinin ve yaptıklarının akıcı bir üslupla anlatıldığı, hem akademik olarak Kafkasya araştırmaları yapanların yararlanması gereken bir çalışma hem de genel okuyucu kitlesinin İmam Şamil ve dönemini daha iyi anlamasını sağlayacak bir biyografi niteliği taşımaktadır.